

BACKGROUND REPORT

PRAGUEPRAŽSKÝ
STUDENTSTUDENTSKÝ
SUMMIT

UNESCO

Integrace uprchlíků do vzdělávacího systému

Autor: Michaela Šnajdrová

Imprimatur: Martin Mezenský, Kateřina Krestová

Jazyková úprava: Jakub Kopřiva, Daniel Netrval, František Novotný

Grafická úprava: Jan Hlaváček

Model OSN

Vydala Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) pro potřeby XXI. ročníku Pražského studentského summitu.

© AMO 2015

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

Žitná 27, 110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 813 460, e-mail: summit@amo.cz

IČ: 65 99 95 33

www.amo.cz

www.studentsummit.cz

1 Úvod

Ruku v ruce s globalizací kráčí i migrace. V každé společnosti musejí přistěhovalci čelit řadě problémů. Dospělí se začleňují do nového společenství, často se musí učit nový jazyk, může po nich být vyžadována změna životního stylu. Na děti přistěhovalců působí stejné faktory, ale chybí jim vyzrálost a životní zkušenosti jejich rodičů, které napomáhají zvládnutí situace.¹ Silným fenoménem dnešní doby je téma uprchlíků, kteří jsou v ještě komplikovanějším postavení, musíme tedy důkladně rozlišovat mezi uprchlíky a migranty.

Tento text se věnuje právě mladým uprchlíkům a úskalím jejich integrace do vzdělávacích systémů hostitelských zemí. Pohlíží na jednotlivé složky vzdělávání a hledá cesty, jak by bylo možné minimalizovat rozdíly panující mezi studenty v dané zemi narozenými a studenty nově příchozími. Cílem vzdělávacích programů, jež se věnují uprchlíkům, je zlepšení kvality výuky a harmonizace rozdílů mezi studenty, což povede k oboustranné spokojenosti – tedy hostitelské země i uprchlíků samotných.²

2 Migrace a uprchlictví

Pojem **migrace** známe nejen z věd sociálních, ale užívají jej i vědy přírodní. Jedná se o označení pro geografický pohyb jedinců nebo skupin. Migrace provází lidstvo po čas celé jeho historie.

Migrace jako taková započíná změnou bydliště, z časového hlediska se dělí na dočasnou (do 1 roku pobytu), cyklickou (období 1 - 3 let) a permanentní (déle než 3 roky). Proces, při kterém se na území státu usazují obyvatelé ze zahraničí, se nazývá **imigrace** neboli přistěhovalectví.³ Naopak opouštění domovského území nese pojem **emigrace**. Specifickou skupinu migrantů tvoří uprchlíci.

¹ GOLDMAN, Ronald a Peter WATSON (ed.). Education and Immigrants. *Psychology and Race* [online]. United States of America: AldineTransaction, 2007, s. 343 - 359 [cit. 2015-07-07]. ISBN 978-0-202-30929-3. Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=sc0jRswYwEIC&oi=fnd&pg=PA343&dq=education+of+immigrants&ots=5joro5Sm6B&sig=UYadojaXkbFqVOx9w4o1p21Z4zY&redir_esc=y#v=onepage&q=education%20of%20immigrants&f=false

² GlobalMigration Group. *Migration and Youth: Challenges and Opportunities*. [online] United Nation's Children Fund. 2014. [cit. 2015-07-17]. p. 10. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227720e.pdf>

³ STOJANOV, Robert a Klára KAVANOVÁ. Migrace obyvatel v kontextu environmentálních změn. *Geografické rozhledy* [online]. 2009, (5/08-09) [cit. 2015-07-13]. Dostupné z: <http://geography.cz/geograficke-rozhledy/wp-content/uploads/2009/06/28-29.pdf>

V úvodu Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951⁴ nalezneme právní definici **uprchlíka**. Pojem uprchlík se vztahuje na kteroukoliv osobu, jež se „*nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních, nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastáváním určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti; totéž platí pro osobu bez státní příslušnosti nacházející se mimo zemi svého dosavadního pobytu následkem shora zmíněných událostí, a která vzhledem ke shora uvedeným obavám se tam nechce nebo nemůže vrátit.*“⁵ Je tedy zřejmé, že uprchlík je okolnostmi nucen svou vlast opustit.

Text se zabývá integrací mladých lidí. Od narození po patnáctý rok je označujeme za **děti**, od 15 do 24 let jsou to tzv. **mladí dospělí**.⁶

2.1 Příčiny migrace

Důvodů, proč lidé migrují, je celá řada. Není snadné jednotlivé motivy striktně oddělit, poněvadž spolu většinou úzce souvisejí.

Migrace může být **dobrovolná** za účelem studia, získání kvalitnější práce nebo poznání. Lákadlem, které lid odcházející z domova přitahuje, je většinou svoboda a práva, kterých se jim v mateřské zemi nedostávalo. Proto jsme mnohdy svědky emigrace do Evropy a Severní Ameriky, kde očekávají dodržování právě těchto hodnot. Faktory, které činí cílovou zemi atraktivní, se nazývají „**pullfaktory**“. Nutnost opustit domov může být ale také výsledkem příčin, které člověk nemůže ovlivnit, a migrace se tak stává **nedobrovolnou**. Těmto důvodům se říká tzv. „**pushfaktory**“. Ohrožující může být ozbrojený konflikt, sucho, hladomor nebo náboženský extremismus. Dalším důvodem může být špatná ekonomická situace, nedostatek pracovních příležitostí, diskriminační prostředí či nesnášenlivost.⁷ Z nedobrovolného migranta se stane člověk **uprchlíkem** tehdy, když má oprávněné obavy před pronásledováním např. z důvodů rasových, náboženských, národnostních, kvůli příslušnosti k určité sociální skupině nebo zastávání určitých politických názorů, nachází se mimo stát, jehož je občanem a nemůže,

⁴ Convention and Protocol relating to the Status of refugees. *The UN Refugee Agency*. [online]. 2010 [cit. 2015-07-14]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/3b66c2aa10.html>

⁵ Convention and Protocol relating to the Status of refugees. *The UN Refugee Agency*. [online]. 2010 [cit. 2015-07-14]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/3b66c2aa10.html>

⁶ Global Migration Group. *Migration and Youth: Challenges and Opportunities*. [online] United Nations Children's Fund. 2014. [cit. 2015-17-7]. p. 7. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227720e.pdf>

⁷ What are the Pull and Push factors of migration? *ESchooltoday* [online]. 2006 [cit. 2015-07-14]. Dostupné z: <http://eschooltoday.com/migration/the-pull-and-push-factors-of-migration.html>

nebo vzhledem k výše uvedeným obavám nechce, využít ochranu své vlasti, jak se uvádí v článku 1 ženevské Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951.⁸

Z konkrétních příčin migrace lze uvést ty politické a bezpečnostní (ozbrojené konflikty, perzekuce rasového či etnického původu nebo politické orientace) a náboženské (perzekuce náboženské menšiny),⁹ které generují uprchlíky. Dále ekonomické (snaha dosáhnout vyšší životní úrovně, vedlejším efektem může být tzv. brain drain¹⁰ - emigrace produktivních členů rodiny do zahraničí, odkud posílají domů kapitál) či environmentální příčiny¹¹ (např. z důvodu přírodních katastrof či znečištěného životního prostředí).

Tento text se věnuje migrantům, kteří ze svých domovů odešli nedobrovolně a kterým byl přiznán status uprchlíka a udělen azyl. **Azyl** je právní ochrana cizince, který uprchl ze státu, jehož je státním občanem nebo ve kterém žil, a má opodstatněné obavy z pronásledování, z rasových, náboženských nebo národnostních důvodů, kvůli zastávání určitých politických názorů nebo příslušnosti k určité sociální skupině a vzhledem k těmto obavám se nechce nebo nemůže vrátit zpět.¹²

2.2 Taktiky přizpůsobení

Emeritní profesor psychologie z Queen's University v Kingstonu John W. Berry ve své studii zmiňuje fakt, že ve všech rozmanitých společnostech jednotliví imigranti i celé skupiny musí řešit zásadní otázku - jakým způsobem se **akulturovat**?¹³

Proces akulturace je výsledkem trvalého a dlouhodobého kontaktu odlišných kultur. Jedná se o vzájemné přejímání a splývání kulturních prvků.¹⁴ Berry na základě dvou kritérií vymezuje čtyři strategie: integraci, asimilaci, separaci a marginalizaci. Prvním z kritérií pro určení taktiky

⁸ Úmluva o právním postavení uprchlíků. In: . 1951. Dostupné také z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/uprchlici.pdf>

⁹ Push Factors. *Globalization101* [online]. 2015 [cit. 2015-07-14]. Dostupné z: <http://www.globalization101.org/push-factors/>

¹⁰ World Migration in Figures. In: *OECD* [online]. 2013 [cit. 2015-07-17]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/els/mig/World-Migration-in-Figures.pdf>

¹¹ STOJANOV, Robert a Klára KAVANOVÁ. Migrace obyvatel v kontextu environmentálních změn. *Geografické rozhledy* [online]. 2009, (5/08-09) [cit. 2015-07-13]. Dostupné z: <http://geography.cz/geograficke-rozhledy/wp-content/uploads/2009/06/28-29.pdf>

¹² Zákon o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu). In: *Předpis č. 325/1999 Sb.*. 1999. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-325>

¹³ BERRY, John W. A Psychology of Immigration. *Journal of Social Issues* [online]. 2001, (3): 615 - 631 [cit. 2015-07-09]. DOI: 10.1111/0022-4537.00231. Dostupné z: <http://estrellagualda.es/descargas/migrations/I5berry01.pdf>

¹⁴ KOUBLOVÁ, Simona. Akulturace (acculturation). *Arts Lexikon* [online]. 2012 [cit. 2015-07-07]. Dostupné z: <http://artslexikon.cz/index.php/Akulturace>

je udržování vlastní kultury a kulturních zvláštností, druhým je kontakt a interakce s příslušníky jiných kulturních skupin.¹⁵

V případě, že se jedná o model **integrace**, imigranti si zachovávají svoji vlastní kulturu a zároveň uznávají, že přijetí a poznání hostitelské kultury je důležité, berou na ni ohled a neodsuzují ji. Je to metoda přizpůsobení, při které se berou v potaz tradice a zvyky jednotlivých kultur a neničí identitu přistěhovalců, ale učí obyvatele žít ve vzájemné **toleranci** a pochopení mentality hostitelské země. Odmítání přehlížení jiných kultur a zároveň učení se kompromisům, to jsou nesporné výhody této strategie.¹⁶

Výsledkem procesu **asimilace** je přizpůsobování a sžívání imigrantů s obyvatelstvem hostitelské země. Imigranti jsou směřováni k tomu, aby co nejvíce **splynuli** s majoritní společností a svoji kulturu nepovažovali za důležitou. Menší sociální skupina se přizpůsobuje většinové, ztrácí své rysy a přestává existovat jako odlišná.¹⁷ Nejblíže tomuto modelu, se všemi jeho výhodami i nevýhodami, je imigrační politika a praxe Francie.¹⁸

O metodě **separace** mluvíme v případě, pokud přistěhovalci nejsou v kontaktu s hostitelskou kulturou, usilují o **udržení vlastní kultury** a kulturního dědictví a zároveň se vyhýbají kontaktu se zbytkem společnosti. Ve skutečnosti to vede k tomu, že žijí jen v určitých částech města či státu a tvoří vlastní větší či menší uzavřené komunity. Tuto taktiku můžeme spatřit například u chasidských Židů v USA.

V případech, kdy přistěhovalci nemají kontakt s dominantní kulturou v daném místě, necítí potřebu zachovávat si svá specifika, kulturní identitu a zároveň se straní dalších kultur, se této taktice přizpůsobení říká **marginalizace**. Nejedná se přitom pouze o laxnost přistěhovalců, nýbrž i o přístup většinové společnosti. Tyto skupiny přistěhovalců **žijí na okraji společnosti** a jejich členové většinou nezastávají významnější postavení např. v pracovním poměru.¹⁹ Tento způsob přizpůsobení nalezneme například v Ugandě.²⁰

¹⁵ TUČKOVÁ, Karolína. *Vliv vzdělávacích aktivit vybraných NNO v ČR na proces začleňování dětí cizinců do české společnosti* [online]. Praha, 2014 [cit. 2015-07-09]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/96718/>

¹⁶ KOLLÁROVÁ, Darina. Integrace kulturní. *Arts Lexikon* [online]. 2013 [cit. 2015-07-13]. Dostupné z: http://artslexikon.cz/index.php/Integrace_kulturn%C3%AD

¹⁷ HEŘMANOVÁ, Eva. Asimilace. *Arts Lexikon* [online]. 2014 [cit. 2015-07-13]. Dostupné z: <http://artslexikon.cz/index.php/Asimilace>

¹⁸ Barša, P. Baršová, A. Od multikulturalismu k občanské integraci. Změny v západoevropských politikách integrace přistěhovalců. In. Sociální studia. FSS MU. Brno, 1/2005. s. 49 – 66 ISSN 1214-813X

¹⁹ ERMAKOVA, Yuliya. Marginalizace (marginalization). *Arts Lexikon* [online]. 2013 [cit. 2015-07-13]. Dostupné z: <http://artslexikon.cz/index.php/Marginalizace>

²⁰ BAKER, Wairama G. *Uganda: The Marginalization of Minorities* [online]. 2001 [cit. 2015-08-13]. ISBN 1 897 693 192. Dostupné z: <http://www.minorityrights.org/download.php?id=143>

3 Vzdělávání uprchlíků

Uprchlíci mohou po usazení v cizí společnosti zažívat **kulturní šok**. Tato zkušenost může být traumatizující především pro děti. Odchod z vlasti často následuje stěhování mnohdy až tisíce kilometrů daleko, dlouhá cesta do neznáma a změna prostředí. Po úspěšném azylovém řízení následuje nástup do školy, kde vrstevníci imigrujících studentů mluví jiným jazykem a azylantů jsou označováni za cizince, vyvstává **jazyková bariéra**. Nastává značná kulturní dezorientace, leč zároveň se děti v krátkém čase musejí naučit mnoho věcí.

Zároveň je ale důležité si uvědomit, že ne všechny děti mají garantovaný přístup ke vzdělání, pokud se nejedná o stát, ve kterém se narodily. Každý třetí migrant pod 15 let nemá rovný přístup ke vzdělání.²¹ Mnoho dětí nemá šanci dostat se do školy v jiné zemi, a pokud ano, tak jen na primární stupeň. Prvním krokem by tedy mělo být vymáhání **práva na vzdělání** pro všechny děti jakékoli národnosti ve všech zemích, o čemž již sice pojednává Úmluva OSN o právech dítěte z roku 1989, nicméně i přes existenci tohoto dokumentu je dodržování tohoto práva nedostatečné, a i proto si nadále zasluhuje pozornost.

V současné době má status uprchlíka téměř 60 milionů lidí.²² Přijetí uprchlíků do vzdělávacího systému znamená pro hostitelské komunity jisté úpravy zavedené praxe. Pokud se jedná o malé množství nových žáků, nejsou nároky tak velké, ale v případě školy v oblasti, kde je mnoho přistěhovalců (zpravidla velká města), se požadavky na učitele ohledně etnické tolerance a korektnímu přístupu k multietnické skupině zvyšují. Jedním z dlouhodobých přínosů pro vzdělávání je fakt, že příchod uprchlíků do nového vzdělávacího systému nás nutí přezkoumat školní osnovy, učebnice, školní strukturu, organizaci a také proces přijímacího řízení do škol.

Přes řadu předsudků je ale snadné přehlédnout fakt, že uprchlíci přináší také jisté **příležitosti a výhody** nejen celé společnosti, ale právě i školství. Žijeme v jednom světě a soužití s lidmi z jiných kultur nám může pomoci nahlížet na věci **otevřeněji**.²³ Příležitost vzdělání

²¹ World Migration in Figures. In: *OECD* [online]. 2013 [cit. 2015-07-17]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/els/mig/World-Migration-in-Figures.pdf>

²² Worldwide displacement hits all-time high as war and persecution increase. *The UN Refugee Agency*. [online]. 18. 6. 2015 [cit. 2015-07-14]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/558193896.html>

²³ GOLDMAN, Ronald a Peter WATSON (ed.). Education and Immigrants. *Psychology and Race* [online]. United States of America: AldineTransaction, 2007, s. 343 - 359 [cit. 2015-07-07]. ISBN 978-0-202-30929-3. Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=sc0jRswYwEIC&oi=fnd&pg=PA343&dq=education+of+immigrants&ots=5joro5Sm6B&sig=UYadojaXkbFqVOx9w4o1p21Z4zY&redir_esc=y#v=onepage&q=education%20of%20immigrants&f=false

a následného začlenění do pracovního trhu má svůj podíl při řešení otázky, jak nejlépe přijmout uprchlíky do naší společnosti.

4 Problematika přístupu

Uprchlíků **přibývá**, a také se prodlužuje jejich doba pobytu v hostitelské zemi.²⁴ Mnozí chtějí nasbírat více zkušeností, mít pravidelný příjem a často v destinačních zemích zůstávají i desítky let. V návaznosti na tento fakt by se mělo zvážit, zda není vhodné, aby se tomuto jevu přizpůsobila **politika vzdělávání** či **učební plány**. Vyspělé demokratické země každému přiznávají právo na **výběr školy** a státy by na to měly být připraveny, i pokud se jedná o děti uprchlíků. Také by měl zvážit doplňkové vzdělávání nebo kurzy pro učitele, kteří by byli odborně způsobilí na vzdělávání uprchlíků. Studenti by měli mít rovný přístup ke vzdělání a stát by měl kontrolovat efektivitu tohoto modelu, pečlivě sledovat, jakého úspěchu tito studenti dosahují, kam se dál ubírají, jaké mají uplatnění na trhu práce, atd., a podle těchto informací dané programy dále upravovat a přizpůsobovat, aby efektivita byla co největší.²⁵

4.1 Podpora škol

Finanční podpora je pro školy velmi důležitá, ale její rozdělování či přiřazování podpůrných projektů od státu není úplně rovnoměrné, což školám ztěžuje jejich snažení. Tady ale narážíme na fakt, že školy často nemusí vědět, jak přesně takovou podporu využít, a tak by tento proces nevyhnutelně musela provázet i jistá osvěta, která by ukázala ideální využití těchto podpůrných prostředků (dotací, projektů). **Speciální financování** by mělo být věnováno jazykům, provedené výzkumy totiž naznačují, že čím dříve se děti budou jazyky učit, tím pro ně bude výuka jednodušší, budou se je učit rychleji a snadněji se začlení.²⁶

4.2 Výuka jazyků

Monolingvní vzdělání neboli vyučování pouze v jednom jazyce, praktikují především národní státy. Pokud dítě nemluví jazykem dané země, je pro něj začlenění do školního života velmi těžké. Spolužákům ani učitelům nerozumí, takže primárním cílem je pro něj ovládnout nový

²⁴ Global Migration Group. *Migration and Youth: Challenges and Opportunities*. [online] United Nations Children's Fund. 2014. [cit. 2015-17-7]. p. 5. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227720e.pdf>

²⁵ OECD Education Work Papers. *What Works in Migrant Education?: A Review of Evidence and Policy Options*. [online]. OECD Publishing, 2009. [cit. Dne 2015-17-07]. p.9. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/what-works-in-migrant-education_227131784531#page10

²⁶ OECD. *Closing the Gap for Immigrant Students Pointers for policy development* [online]. Duben 2010 [cit. Dne 2015-07-16]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/edu/innovation-education/45138730.pdf>

jazyk a až poté se soustředí na obsah učiva. Státy s tímto přístupem ke vzdělávání jazyků tvoří nejmenší skupinu, a umožňuje to právě nepřítomnost národnostních a etnických menšin.²⁷

Způsob **celostátního vzdělávacího přístupu s omezeným uznáním jazyků menšinových národností** se praktikuje např. ve Francii. Výuka v jazyce menšin je možná v omezené míře (vyučovací hodiny probíhají výhradně po ukončení klasické výuky) a odvíjí se od smluv uzavřených se zeměmi původu, které toto „nadstandardní“ vzdělání financují.²⁸

U metody **přechodného bilingvního vzdělávání** je prioritou pozdější výuka v dominantním jazyce. Bilingvní vzdělání je určeno pro přípravné či přechodné srovnávací ročníky a při dalším vzdělávání se používá už jenom jazyk dané země. Tuto metodu nacházíme např. v USA.²⁹ Co se týče výuky jazyků, je velmi důležité, aby školy měly pečlivě připravené výukové programy, které s příchozími počítají, a ve kterých se nebude podceňovat jejich mateřský jazyk. Ten dodává mladým uprchlíkům pocit, že nejsou tak daleko od domova a cítí se v novém prostředí lépe.

V **zemích s multilingvním charakterem** je daný jazyk vymezen teritoriálními hranicemi etnik, např. v Belgii a Švýcarsku. Tyto státy ústavně uznávají multilingvní charakter země, ale v praxi rozmanitost nepodporují a daný jazyk se používá hlavně na území daného etnika, od jehož příslušníků se nevyžaduje, aby se naučili jazyk jiné skupiny.³⁰ Pro uprchlíky tak systém funguje jako monolingvní.

Způsob **dvou ústavně zakotvených jazyků a výuky jazyků národnostních menšin** nalezneme v Kanadě.³¹ Má dva ústavně zakotvené jazyky a uznává i možnost výuky v jazycích národnostních menšin. Takový systém je modelem kompromisním a odráží složení obyvatelstva.

²⁷ KARNOUBOVÁ, Zuzana. *Vzdělávání azylantů jako faktor jejich integrace ve společnosti* [online]. Praha, 2008 [cit. 2015-07-14]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120064677>. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. Michal Šerák, PhD.

²⁸ RACLAVSKÁ, Anna. *Integrace cizinců v podmínkách České republiky* [online]. Brno, 2009 [cit. 2015-07-14]. Dostupné z: https://portal.utb.cz/wps/PA_StagPortletsJSR168/KvalifPraceDownloadServlet?typ=1&adipidno=1015981. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati. Vedoucí práce Mgr. Jaromír Vošický.

²⁹ KARNOUBOVÁ, Zuzana. *Vzdělávání azylantů jako faktor jejich integrace ve společnosti* [online]. Praha, 2008 [cit. 2015-07-14]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120064677>. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. Michal Šerák, PhD.

³⁰ KARNOUBOVÁ, Zuzana. *Vzdělávání azylantů jako faktor jejich integrace ve společnosti* [online]. Praha, 2008 [cit. 2015-07-14]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120064677>. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. Michal Šerák, PhD.

³¹ STOJAROVÁ, Věra. Modely integrace imigrantů a jejich projevy v české politice. *Středoevropské politické studie* [online]. 2014, (1) [cit. 2015-09-17]. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=204>

Při praktikování metody **jazykové rozmanitosti s jedním dominantním jazykem** se podporuje jazyková pestrost, ale jeden jazyk je povyšován pro širší vzájemnou komunikaci, např. ruština v bývalém SSSR a srbština v bývalé Jugoslávii,³² ze soudobých příkladů Maroko či Niger.³³

4.3 Sociální vnímání kolektivu

Obvyklým problémem v mladém kolektivu bývá tvoření uzavřeným skupin a distancování se od „outsiderů“, za které jsou často považováni právě uprchlíci, protože jsou cizí, a ostatním dětem tedy přijdou zvláštní a mohou pocházet z horších ekonomických poměrů.³⁴ Tím jsou odsouváni na okraj kolektivu, což vede už k dvojnásobnému znevýhodnění ve společnosti.³⁵ K řešení tohoto problému by mohla přispět změna přístupu učitelů nebo třeba zmenšování počtu žáků ve třídách. Je dokázáno, že na znevýhodněné děti, a nemusí to být jen uprchlíci, má menší kolektiv pozitivní vliv.³⁶

4.4 Učitelé

Důležitým prvkem při vzdělávání uprchlíků jsou učitelé, kteří musí být schopni se vypořádat s multietnickou skupinou. Je dokázáno, že pokud mají učitelé na přistěhovalecké studenty jiné nároky než na ostatní nebo jsou k nim odtažití, má to na tyto žáky zdrcující vliv.³⁷ Když je odsoudí autorita jako učitel, jedná se skutečně o demotivující faktor. Dobrým řešením se zdají být již zmiňované **kurzy pro učitele**, které je na tyto situace připraví a vyškolí. Dalším možným řešením je najímat etnicky různorodé učitele, na které imigranti dobře reagují.³⁸

³² KARNOUBOVÁ, Zuzana. *Vzdělávání azylantů jako faktor jejich integrace ve společnosti* [online]. Praha, 2008 [cit. 2015-07-14]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120064677>. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. Michal Šerák, PhD.

³³ KADLEC, Jaromír. Postavení francouzštiny v současné Africe. In: *Katedra romanistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci* [online]. [cit. 2015-09-17]. Dostupné z: http://www.popup.upol.cz/files/forSchoolsDocuments/2013080811472821_FF-Kadlec.pdf

³⁴ OECD Education Work Papers. *What Works in Migrant Education?: A Review of Evidence and Policy Options*. [online]. OECD Publishing, 2009. [cit. Dne 2015-17-07]. p.13. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/what-works-in-migrant-education_227131784531#page10

³⁵ OECD Education Work Papers. *What Works in Migrant Education?: A Review of Evidence and Policy Options*. [online]. OECD Publishing, 2009. [cit. Dne 2015-17-07]. p.13. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/what-works-in-migrant-education_227131784531#page10

³⁶ OECD Education Work Papers. *What Works in Migrant Education?: A Review of Evidence and Policy Options*. [online]. OECD Publishing, 2009. [cit. Dne 2015-17-07]. p. 22. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/what-works-in-migrant-education_227131784531#page10

³⁷ OECD Education Work Papers. *What Works in Migrant Education?: A Review of Evidence and Policy Options*. [online]. OECD Publishing, 2009. [cit. Dne 2015-17-07]. p. 22-24. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/what-works-in-migrant-education_227131784531#page10

³⁸ OECD Education Work Papers. *What Works in Migrant Education?: A Review of Evidence and Policy Options*. [online]. OECD Publishing, 2009. [cit. Dne 2015-17-07]. p. 22-24. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/what-works-in-migrant-education_227131784531#page10

4.5 Podpora domova

Nesmíme zapomínat ani na rodiče. Existuje i možnost, kdy učitelé docházejí domů k uprchlickým rodinám a **doučují** je. Na děti to má velmi dobrý vliv, protože výuka ve známém prostředí je jim mnohdy příjemnější a obohatí to také rodiče. Toto se zdá jako velmi dobrá alternativa, je ale bohužel těžko finančně a časově proveditelná.³⁹

5 Integrace uprchlíků do vzdělávání v praxi

Přístup ke vzdělání patří mezi **základní lidská práva** a je podstatným faktorem pro integraci uprchlíků v cílové zemi. Ve snaze dosáhnout rychlého a úspěšného začlenění přistěhovalců do společnosti existuje několik způsobů, které adaptaci ulehčí. V Evropské unii patří v některých státech mezi podpůrná opatření **psychologická podpora** dítěte při nástupu do školy nebo sociální asistence při vyřizování formalit. V dalších zemích, např. ve Švédsku a Finsku, existuje povinnost poskytnout rodičům-přistěhovalcům **tlumočníka**. Ten rodinám velmi usnadňuje komunikaci s vedením školy i učiteli, a pro dítě je tak příchod do nového prostředí jednodušší. Své místo při začlenění imigrantů naleznou i **odborní poradci**, kteří pomohou se seznámením se se vzdělávacím systémem daného státu, ale také při dalších problémech.⁴⁰

Článek 22 Úmluvy o právním postavení uprchlíků Organizace spojených národů z roku 1951 uvádí, že „*uprchlíkům se má dostat stejného základního vzdělání jako občanům daného státu*“. Každý stát má ale vlastní imigrační politiku a vlastní přístup k začlenění přistěhovalců do vzdělávacího systému a je otázkou, jak se s touto problematikou, která je čím dál aktuálnější, vypořádat. Státy si mohou ponechat vlastní přístupy, ale se vzrůstající vlnou imigrace by se mělo projednat, zda by nebylo vhodné nastolit **shodná pravidla** a sjednotit politiku přístupu, např. kvóty pro přidělení tlumočnicků skupině uprchlíků⁴¹ apod.

Stálo by za zvážení, zdali by se nemělo mezinárodní společenství shodnout na **společné strategii** vedoucí k lepší, plošné integraci. Usnadnění a pozornost vzdělávání uprchlíků je v zájmu jak hostitelských zemí, tak samotných příjemců vzdělání.

Kvalitní programy, jež budou poskytovat prostor pro bezproblémové začlenění se do školského systému, tedy usnadňují integraci, narušují jazykové bariéry, připravují dospívající pro budoucí zaměstnání na srovnatelné úrovni s místními a obohacují kulturu.

³⁹ OECD Education Work Papers. *What Works in Migrant Education?: A Review of Evidence and Policy Options*. [online]. OECD Publishing, 2009. [cit. Dne 2015-17-07]. p. 34-35. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/what-works-in-migrant-education_227131784531#page10

⁴⁰ *Život v multikulturní společnosti: konfrontace a výzvy* [online]. 2009 [cit. 2015-07-14]. ISBN 978-80-87217-04-7. Dostupné z: <http://nesehnuti.cz/zeny/wp-content/blogs.dir/2/files/Zivot-v-multikulti-spolecnosti.pdf>

⁴¹ *Integrace imigrantů do vzdělávacího systému* [online]. In: . 2008 [cit. 2015-08-13].

Vzdělanému člověku, který rozumí prostředí, v němž žije, se otevírají dveře s možnostmi pro budoucí život.

Pro lepší ilustraci je uveden příklad vzdělávací politiky vůči mladým uprchlíkům:

5.1 Ekvádor

Vzhledem k vnitřní ekonomické krizi a ozbrojenému konfliktu v Kolumbii zažil Ekvádor v letech 1999 a 2004 intenzivní vlnu přistěhovalectví. Odloučené rodiny, děti bez rodičovské péče a rostoucí počet žadatelů o azyl představovaly pro Ekvádor značnou politickou výzvu. Nová ústava země označovala všechny migranty za hodné plného přístupu ke službám poskytovaných státem.

V souladu s novým rámcem lidských práv zákon o mezikulturním a dvojjazyčném vzdělávání⁴² zaručuje pro všechny **volný přístup ke vzdělání**. Tamější ministerstvo školství v roce 2006 vytvořilo dohodu, která stanovuje, že žadatelé o azyl a uprchlíci mohou nastoupit do ekvádorského vzdělávacího systému jednoduše doložením dokumentu, který je identifikuje jako žadatele o azyl nebo uprchlíky. Díky tlaku ze strany mezinárodních organizací a domácích nevládních organizací v roce 2008 byla tato dohoda změněna a nová garantuje volný přístup ke vzdělání pro všechny děti bez ohledu na jejich migrační status. Pro získání místa ve škole potřebuje dítě jenom platný průkaz totožnosti jako např. rodný list nebo cestovní doklad. Toto ustanovení vyžaduje, aby byly děti umístěny do třídy uvedené v dokumentaci z předchozí školy, nebo na základě výsledku v rozřazovacích testech. Aby získaly maturitu, musí předložit oficiální dokument o jejich legálním pobytu v Ekvádoru. Pro úplnost je však nutné doplnit, že v tomto případě neexistovala jazyková bariéra mezi ekvádorskými úřady a kolumbijskými uprchlíky, což činilo komunikaci a řešení problémů o mnoho snazší.

Tato dohoda byla v roce 2012 začleněna do zákona o mezikulturním a dvojjazyčném vzdělávání, kde migrující děti a mládež nejsou definováni jako cizinci, ale spíše „ohrožené“ lidské bytosti se zvláštními potřebami. Podle tohoto rámce se ekvádorský stát zavazuje, že zaručí, aby soukromé, veřejné a náboženské školy poskytovaly podporu a přizpůsobí učební prostředí tak, aby splňovalo potřeby této populace. V současné době je přetrvávající výzvou rozdíl mezi přijatou strategií a aplikovanou praxí.⁴³

⁴² SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ. *Bilingual Education Act of 1968*. In: . 1968. Dostupné také z: <http://immigrationtounitedstates.org/379-bilingual-education-act-of-1968.html>

⁴³ BARTLETT, Lesley. Access and Quality of Education for International Migrant Children: Education for All 2000-2015: achievements and challenges. In: *UNESCO* [online]. 2015 [cit. 2015-07-17]. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002324/232474e.pdf>

6 Závěr

Otázka efektivní integrace uprchlíků, vzdělání nevyjímaje, je skloňovanější než kdy dřív. Neexistuje jasný návod, podle kterého by se dalo postupovat, ale máme k dispozici spoustu možností, které by měly státy využít a maximálně uprchlíkům usnadnit sžívání se s neznámým prostředím, následným začleněním do nového školního systému a zařazením na pracovní trh, ať již na něj přechází v zemi udělení azylu, nebo po návratu do vlasti.

Důležitým bodem je skutečné zajištění již existujícího rovného práva na vzdělání tak, aby se bez výjimek vztahovalo na vzdělání pro všechny děti jakékoli národnosti ve všech zemích. Dále je třeba se zaměřit na zlepšení studijních plánů, výukových programů a aktualizaci učebnic, odborně vzdělávat učitele, aby byli na multietnické složení žáků adekvátně připraveni.

Mezinárodní společenství by mělo poskytnout další prostor k debatě, kde bude možné zvážení pro a proti určení sjednocených pravidel pro přístup k integraci uprchlíků do vzdělávacího systému.

Otázky k zamyšlení

- Je aktuální systém vzdělání dostatečně otevřený pro uprchlíky?
- Měly by se státy více zajímat o usnadnění přístupu ke vzdělání pro uprchlíky?
- Jaký systém uplatňuje vámi zastupovaný stát?
- Jak by se mělo mezinárodní společenství postavit k výše uvedeným celkům?

Doporučené stránky

Níže zmíněné zdroje jsou doporučenými dokumenty pro rozšíření oborů o dané tématice.

Edukativní video: <https://www.youtube.com/watch?v=q-4yKLNIZO0>

Migration Policy Institute: <http://www.migrationpolicy.org/>

Migration and youth: Challenges and opportunities:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227720e.pdf>

Access and Quality of Education for International Migrant Children:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002324/232474e.pdf>

Seznam použitých zdrojů

Barša, P. Baršová, A. Od multikulturalismu k občanské integraci. Změny v západoevropských politikách integrace přistěhovalců. In. Sociální studia. FSS MU. Brno, 1/2005. s. 49 – 66 ISSN 1214-813X

BERRY, John W. A Psychology of Immigration. *Journal of Social Issues* [online]. 2001, (3): 615 - 631 [cit. 2015-07-09]. DOI: 10.1111/0022-4537.00231. Dostupné z: <http://estrellagualda.es/descargas/migrations/l5berry01.pdf>

ERMAKOVA, Yuliya. Marginalizace (marginalization). *Arts Lexikon* [online]. 2013 [cit. 2015-07-13]. Dostupné z: <http://artslexikon.cz/index.php/Marginalizace>

GOLDMAN, Ronald a Peter WATSON (ed.). Education and Immigrants. *Psychology and Race* [online]. United States of America: Aldine Transaction, 2007, s. 343 - 359 [cit. 2015-07-07]. ISBN 978-0-202-30929-3. Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=sc0jRswYwEIC&oi=fnd&pg=PA343&dq=education+of+immigrants&ots=5joro5Sm6B&sig=UYadojaXkbFqVOx9w4o1p21Z4zY&redir_esc=y#v=onepage&q=education%20of%20immigrants&f=false

HEŘMANOVÁ, Eva. Asimilace. *Arts Lexikon* [online]. 2014 [cit. 2015-07-13]. Dostupné z: <http://artslexikon.cz/index.php/Asimilace>

KARNOUBOVÁ, Zuzana. *Vzdělávání azylantů jako faktor jejich integrace ve společnosti* [online]. Praha, 2008 [cit. 2015-07-14]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120064677>. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. Michal Šerák, PhD.

KOLLÁROVÁ, Darina. Integrace kulturní. *Arts Lexikon* [online]. 2013 [cit. 2015-07-13]. Dostupné z: http://artslexikon.cz/index.php/Integrace_kulturn%C3%AD

KOUBLOVÁ, Simona. Akulturace (acculturation). *Arts Lexikon* [online]. 2012 [cit. 2015-07-07]. Dostupné z: <http://artslexikon.cz/index.php/Akulturace>

MALIK, Kenan. The Failure of Multiculturalism: Community Versus Society in Europe. *ForeignAffairs* [online]. 2015, (March/April) [cit. 2015-07-15]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/western-europe/2015-03-01/failure-multiculturalism>

NORTH, David. The Immigrant Paradox: The Stalled Progress of Recent Immigrants' Children. *Center for immigration studies* [online]. 2009 [cit. 2015-09-22]. Dostupné z: <http://cis.org/ImmigrantParadox>

RACLAVSKÁ, Anna. *Integrace cizinců v podmínkách České republiky* [online]. Brno, 2009 [cit. 2015-07-14]. Dostupné z:

https://portal.utb.cz/wps/PA_StagPortletsJSR168/KvalifPraceDownloadServlet?typ=1&adipidno=1015981.

RODRIGUEZ, Gregory. *From Newcomers to New Americans: The Successful Integration of Immigrants into American Society* [online]. 1999 [cit. 2015-08-04]. ISBN 0-9645220-2-0.

Dostupné z: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED476244.pdf>

SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ. *Bilingual Education Act of 1968*. In: . 1968. Dostupné také z:

<http://immigrationtounitedstates.org/379-bilingual-education-act-of-1968.html>

STOJANOV, Robert a Klára KAVANOVÁ. Migrace obyvatel v kontextu environmentálních změn. *Geografické rozhledy* [online]. 2009, (5/08-09) [cit. 2015-07-13]. Dostupné z:

<http://geography.cz/geograficke-rozhledy/wp-content/uploads/2009/06/28-29.pdf>

STOJAROVÁ, Věra. Modely integrace imigrantů a jejich projevy v české politice.

Středoevropské politické studie [online]. 2014, (1) [cit. 2015-09-17]. Dostupné z:

<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=204>

TUČKOVÁ, Karolína. *Vliv vzdělávacích aktivit vybraných NNO v ČR na proces začleňování dětí cizinců do české společnosti* [online]. Praha, 2014 [cit. 2015-07-09]. Dostupné z:

<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/96718/>

Environmental Refugees. *Globalization101* [online]. 2015 [cit. 2015-07-14]. Dostupné z:

<http://www.globalization101.org/environmental-refugees/>

Global Migration Group. Migration and Youth: Challenges and Opportunities . [online]

United Nations Children's Fund. 2014. [cit. 2015-07-17]. Dostupné

z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227720e.pdf>

JUNGIUS, B. Aziz Nesin Grundschule, Berlin: A Bilingual Turkish-German Public Elementary School. In: migrationonline.cz. [online]. 2007-21-07. [cit. Dne 2015-07-17]. Dostupné z:

<http://migrationonline.cz/en/aziz-nesin-grundschule-berlin-a-bilingual-turkish-german-public-elementary-school>

OECD Education Work Papers. What Works in Migrant Education?: A Review of Evidence and Policy Options. [online]. OECD Publishing, 2009. [cit. Dne 2015-17-07]. p. 22-24. Dostupné

z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/what-works-in-migrant-education_227131784531#page10

The Impact of Global Migration on the Education of Young Children. In: *UNESCO* [online]. 2008 [cit. 2015-07-14]. Dostupné z:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0016/001629/162977e.pdf>

The Journal of Education [online]. 1919 [cit. 2015-07-14]. ISSN 00220574. Dostupné z:

<http://www.jstor.org/stable/42798957>

Social, Political and Economic Issues. *Forced migration online: a world of information on human displacement* [online]. 2011 [cit. 2015-07-14]. Dostupné z:

<http://www.forcedmigration.org/research-resources/expert-guides/children-and-adolescents-in-conflict-situations/social-political-and-economic-issues>

Push Factors. *Globalization101* [online]. 2015 [cit. 2015-07-14]. Dostupné z:

<http://www.globalization101.org/push-factors/>

What are the Pull and Push factors of migration? *ESchooltoday* [online]. 2006 [cit. 2015-07-14]. Dostupné z: <http://eschooltoday.com/migration/the-pull-and-push-factors-of-migration.html>

World Migration in Figures. In: OECD [online]. 2013 [cit. 2015-07-17]. Dostupné

z: <http://www.oecd.org/els/mig/World-Migration-in-Figures.pdf>

Život v multikulturní společnosti: konfrontace a výzvy [online]. 2009 [cit. 2015-07-14]. ISBN 978-80-87217-04-7. Dostupné z: <http://nesehnutí.cz/zeny/wp-content/blogs.dir/2/files/Zivot-v-multikulti-spolecnosti.pdf>

Top partneři

Generální partner
Pražského studentského summitu

Hlavní partner
Modelu OSN

Hlavní partner Modelu NATO

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

Univerzitní partner

Hlavní partner Modelu EU

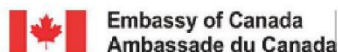
Partner jednání

Partner zahájení

Partneři Modelů

Mediální partneři

Hlavní mediální partner

Hlavní mediální partner

Mediální partner

Partner Chronicle

Za podpory

**Asociace
pro mezinárodní
otázky**
Association
for International
Affairs

Pražský studentský summit
projekt Asociace pro mezinárodní otázky